

Het is niet gebeurd

Colofon

ISBN: 978 94 6365 161 5

1e druk 2019

© 2019, Ciska Baar

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Afbeelding omslag: Mark Outjers

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Het is niet gebeurd

Ciska Baar

*Ik ben een vogeltje dat piept,
Omdat het is geboren ...*

Willem Kloos

Inhoud

Peter	9
Lucas	47
Het is niet gebeurd	113

Peter

Henk Verbeek gaat in het verzorgingshuis steeds verder terug in de tijd. Zijn baan, zijn huwelijk en de geboorte en dood van zijn enige zoon. Hij kan niet alles afdoen als een benauwde droom, maar moet er bewust naar kijken.

Zo stijf als een hardhouten plank schrikt Henk wakker. De angst heeft zijn oude armen en benen tegen zijn lijf geplakt en hij hoort nog zijn angstschreeuw die in de kamer is blijven hangen. Heviger nog als zijn verlamde ledematen voelt hij de ijzeren banden die om zijn hart gelegd zijn en die alleen door hevige ontroering kunnen springen. Waarom weet hij dit zo goed? Omdat hij deze verlossing zo vaak gelezen heeft in het sprookjesboek van de gebroeders Grimm. Het boek dat hij stukgelezen heeft als kind en waaruit hij in een vlaag van woede de eerste halve bladzijde heeft gescheurd. Zijn tante Riek had het lijvige boek met de prenten van Anton Pieck voor hun tweeën gekocht, maar Henk had stiekem besloten dat het zijn eigendom was. Zijn één jaar oudere broertje las sowieso alleen stripboeken en vond de sprookjes kinderachtig. Er kleefden zoveel waarschuwingen en verboden aan de ruim vijfhonderd bladzijden dat hij er in het begin bang voor was. Hij mocht er alleen in lezen op de stoel met de rieten zitting aan de eetkamertafel en het niet meenemen naar de zolderkamer. Wat voor een gelovige de Bijbel was, waren voor Henk de verhalen van de allang gestorven broers: ze gaven hem steun en leiding. Toen nog wel. En het verhaal *Het oude moedertje* las hij zo vaak dat hij het haast van buiten kon.

Tante Riek was er voor zijn gevoel altijd al geweest. Zijn gedroomde ouders waren te mooi om waar te zijn. Zij waren veel te jong gestorven en omgeven door een waas van geheimzinnigheid.

Zijn tante had geen tijd om erbij stil te staan. Ze was naaister aan huis voor een damesmodezaak waarvan ze kleding moest veranderen.

“Te strak, mevrouw? Dan leggen we die naad toch een stuk uit, geen enkel probleem.”

Zij zat vaak in de erker te naaien, omdat het de plek was in de kamer die het langst het licht van buiten vasthield. Hij zat aan tafel te lezen en al gauw was hij zich niet meer bewust van haar aanwezigheid. De kamer was veranderd in een warme stolp waaronder van alles gebeurde. Tante wist dit niet, zij kende zijn geheim niet. Zij hoorde de rieten stoel niet zuchten, voor haar was het waarschijnlijk gewoon gekraak. Dus zij verdween en er kwamen kleurrijke, geheimzinnige en soms wrede mensen voor in de plaats. Hij mocht meestal maar één verhaal lezen en dat was goed. Dan wist hij altijd hoe het afliep (zoals tante zei: wist hij het naadje van de kous).

Hij kroop langzaam uit zijn stolp als zij beweerde dat niets echt was gebeurd, maar daar geloofde hij weer niets van.

Toen hij op een avond hoorde dat twee broers het dikke boek hadden geschreven, wilde hij dat later ook. Maar aan zijn broer Lucas hoefde hij dit niet voor te leggen, want als schrijver was hij ongeschikt. Hij had geen geduld en voor zo'n boek moest je wekenlang binnen zitten en misschien was je er dan nog niet. Dus vroeg hij tante, die hem het alfabet geleerd had, een schriftje voor zichzelf. Daar schreef hij woorden in die hij later kon gebruiken

voor zijn eerste boek. Tante lachte en liet hem de fouten verbeteren. Zij vond hem ijverig en leergierig, maar ze heeft nooit geweten wat zijn echte plan was. Eén ding was toen al zeker: het zou een spannend boek worden, want saaiheid was er al genoeg (nog een boek misschien over de bokkenrijders, waar al zoveel over was verteld en geschreven). Hij was gefascineerd geweest door de uitleg van zijn klassenbroeder en door tante Riek, die daar op haar manier tegenin ging.

De broeder vertelde dat deze bokkenrijders een bende vormden die in het Limburgse land rond 1700 voor veel ophef zorgde. Ze overvielen talrijke kerken, stalen de heilige schatten en lieten ook de rijke boeren niet met rust. De mannen opereerden meestal 's nachts en hadden het voorzien op welgestelden.

“Het was een schande,” zei de broeder, maar Henk zag dat zijn ogen glinsterden en de manier waarop hij het vertelde, liet wat anders zien. Er was geen twijfel mogelijk: hij bewonderde stiekem deze mysterieuze overvallen en stond niet stil bij het leed dat hierdoor werd veroorzaakt.

Tante echter bekeek de zaak op haar eigen manier en vertelde de jongens een heel andere kant. Dat misdaad nooit lonend was en dat heel wat bokkenrijders eindigden op het schavot. Hun vrouwen en kinderen bleven in diepe armoede achter, want de buit was meestal te goed begraven. Deze families leefden in schande en werden met de nek aangekeken. De meeste misdadigers werden

in Valkenburg berecht en de smet op de families duurde vaak tot ver in de twintigste eeuw.

Hijzelf sloot zich aan bij het volksgeloof van eeuwen terug, dat personen of hun geesten op bokken door de lucht vlogen 's nachts. Dit gedrag werd geassocieerd met de duivel. En wie een pact sloot met Satan kon de meest ongewone dingen doen (zoals vliegen). Misdaad was dan wel niet lonend, maar zijn fantasie ging erdoor danig op de loop.

Toch bleef tantes verhaal het langst hangen en had enorme invloed op zijn gevoel. Hun gezin had genoeg te eten en een warm huis als vesting om hen heen. Maar zij waren anders; er kleefde een smet op hen, niet zo groot misschien, maar toch ...

Ze kregen nieuwe burens. Het voor hem een beetje enge huis werd lichter en door de komst van Doortje veranderde ook zijn plan om schrijver te worden. Zij was het enige kind van een tekenleraar op de middelbare school en had het talent van haar vader geërfd. Hij schilderde stillevens, maar zij maakte prachtige tekeningen die vol leven zaten. Zij liet hem buiten op de stoep van de voordeur haar schetsen zien. Ademloos en met warme handen bladerde hij het schrift door en zag vellen vol mensen, dieren, bloemen en bomen, zo mooi als hij nog nooit had gezien. Lucas had een paar boeken van Kuifje, maar die figuren haalden het niet bij de zeggingskracht van Noortje.

“Hoe doe je dat?” vroeg hij gretig en ze legde hem uit: “Eerst maak ik schetsen van wat er in mijn hoofd zit en die kleur ik dan in met waterverf.”

Zij praatte erover alsof iedereen het kon maar was ook trots, want hij was niet de enige die het te zien kreeg. Zij werd al vlug overal gevraagd, bijvoorbeeld of ze iets kon bedenken voor een verjaardagskaart, en ze maakte reclame op karton voor de kruidenier.

Henk besloot nu om kunstschilder te worden en hij bekeek de illustraties van Anton Pieck met heel andere ogen. Het begon met natekenen, maar omdat dit niet lukte, schetste hij net als Doortje uit zijn hoofd. Het leek nergens op en het lukte hem niet eens om een behoorlijke vogel te tekenen. Zijn buurmeisje lachte wat spottend en zei dat hij moest blijven oefenen, het was bij haar ook niet vanzelf gegaan. Maar kladblokken vol heksen, piraten en menselijke dwergen leverden niets op, hij kon het niet. Hij werd door dit gedoe alleen maar somber en kon zich niet verstoppen, zoals dat bij lezen kon.

Noortje was door zijn veelvuldig bezoek op de gedachte gekomen dat hij verliefd op haar was. Dus zei ze, verveeld door al zijn vragen: “Als je verliefd bent, dan moet je mij zoenen.”

Hij weet nog wel wat hij besmuikt gedaan heeft, maar kunstschilder worden was voorbij. Doortjes tekeningen waren opeens minder belangrijk dan een vlugge blik onder haar korte rok. Zij kon als hij keek bij het lopen met haar billen draaien en zoenen vond hij eigenlijk vies. Zij

ging met een spits tongetje door zijn mond en zei daarna dat zijn kindertijd voorbij was. Dat was dan wel weer mooi en hij viel weer terug in zijn oude passie. Maar wat hij ook las over verliefdheid en zoenen, hijzelf had heel andere dingen gevoeld. Niets van stormachtige passie, geluk en romantiek. Doortje was net als de andere meisjes vervelend en ze praatte te veel.

Henk heeft een adres dat hij deelt met talloze gebrekkige ouderen, maar zijn woning is het niet. Hij vermijdt contacten, snauwt als hij plotseling aangesproken wordt en is zich er terdege van bewust dat hij asociaal gedrag vertoont. Hij kan zich haast niet meer voorstellen dat zijn vrouw en een handvol vrienden ooit een aardige man in hem zagen. Echt aardig is hij nooit geweest.

Hij kon alleen heel goed verbergen dat er bijna zijn hele leven angst, woede en vertwijfeling in hem woedden, die hij ook nog eens niet begreep.

Wat doe je met pijn die je niet kunt pakken, waar je onmogelijk bij kan komen?

Je veegt hem op de beschimmelde hoop die steeds groter wordt; hij ontploft dan om de zoveel tijd vanzelf.

Hij voelt zich nu hij oud en uitgeblust is enigszins veilig in zijn kamer, al is het er nooit helemaal stil. Koffiewagens en karren met medicijnen piepen, kraken en roffelen iedere dag ongevraagd zijn leven binnen. Zijn kamer is ruim, zonder tierlantijnen, omdat hij zelden bezoek ontvangt. Alleen kan hij nog steeds niet verkroppen dat de

voor deur niet op slot kan en iedereen zomaar kan binnenwandelen.

De laatste tijd is er steeds minder plaats voor stilte in zijn hoofd. Er klinken stemmen, die gelukkig weer verdwijnen als hij ze negeert. Wat dan overblijft, is schaamte en spijt over al de verloren tijd. Uren, dagen, weken, jaren die hij zomaar door zijn vingers liet glippen.

Waarom staat er bij hem nooit een stoel met de rugleuning naar de deur en blijft hij bang dat er onverhoeds iemand kan binnenkomen?

Hij heeft toen hij hier pas was een sticker op de koelkast geplakt met de tekst: *Safe house*.

Dat tegen beter weten in en in onnozelheid.

Het is niet voor de eerste keer dat Henk gewekt wordt door een zin die hij glashelder voor zich ziet. Deze keer zijn het woorden in een oude spelling en weet hij onmiddellijk waar ze vandaan komen: Er was ereis in een grote stad een heel oud moedertje.

Hij is te slaperig om zich af te vragen waarom hij als kind zo gefascineerd was door dit verhaal. Want de eerste zin van *Het oude moedertje* was niet zo pakkend of heftig geweest en het verhaal sprong er ook niet echt uit.

Een oude vrouw verloor haar laatste vriend en dacht na over al de geliefden die ze had moeten begraven. Haar grootste verdriet betrof haar twee zoons, die als kind

gestorven waren. Zij ging naar de kerk en zag in de banken de gezichten van familie en vrienden die overleden waren. Toen keek ze naar het altaar en schrok hevig.

Eén zoon hing aan de galg en de ander was op een rad gebonden, waar hij gemarteld werd. Een galmende stem zei: “Zo zou het geweest zijn als zij in leven waren gebleven en God hen niet als kind bij zich had geroepen.”

Het moedertje was dankbaar geweest, maar hijzelf alleen verdrietig.

Als een verzorgster na een zacht kloppen op de deur binnenkomt, voelt hij weer de zware last van een schuldgevoel dat hij toen niet begreep en nu niet wil toelaten.

Henk weet wat echte verliefdheid betekent.

Hij was 27 jaar toen hij Anne ontmoette en hoewel hij vergeten is hoe zij er precies uitzag, brengt een vrijwilligster in het tehuis waar hij op de dood wacht haar op eens terug.

Hij denkt vaak aan Anne, maar nu voelt hij haar zachtheid, haar onvoorwaardelijke liefde voor hem, haar overgave aan het leven, en hij is ontroerd.

Hij voelt weer wat, hij is weer iemand!

Het is de moeite waard om beter zijn best te doen, om zich meer van haar te herinneren. Hij heeft niet, zoals de meeste oude bewoners, foto's op zijn kamer opgehangen, maar hij weet precies waar het fotoalbum ligt. Als hij daarin haar gezicht en gestalte ziet, is zij er weer even: bloedjong, rijp, maar nooit oud.

Maar na een paar dagen vervaagt haar beeld als in een schimmenspel.

Anderen zullen haar misschien vergeten hebben, of haar rigoureuus losgelaten. Eigenlijk moet het zo gaan als iemand sterft. Ze hebben haar ingeruild voor nieuwe geliefden en vrienden en kunnen het leven weer aan. Je kunt je nu eenmaal niet alles herinneren, dus zakt er veel weg in een plek in je hersenen die boordevol zit.

Maar hij heeft Anne niet ingeruild, en haar fouten en onhebbelijkheden mag hij evenmin vergeten. Zij moet menselijk blijven.

Zij was het eerste meisje dat hem vroeg wat er met zijn ouders was gebeurd en dat niet wegkeek toen hij de feiten zo simpel mogelijk vertelde.

Hij was er zich terdege van bewust dat hij bij een generatie hoorde die de oorlog niet bewust had meegemaakt, maar er wel degelijk ernstig door was besmet. Zijn tante vermeed het onderwerp en vertelde soms anekdotes uit die mistige tijd. Er moest vergeten en gewerkt worden en toen de zaterdag bij de zondagse rustdag werd getrokken, was zij verontwaardigd.

“Hoe kun je op die manier een land weer opbouwen dat zoveel verloren heeft?”

Werken was haar motto en het had Henk verbaasd dat ze een boek had gekocht (en nog wel zo'n duur boek).

Hij en Anne zochten troost bij elkaar en hij vroeg in het begin niet naar haar verleden. Ze waren verliefd en alles was lichter wanneer zij bij hem was. Zijn somberheid

ging er spoorlags vandoor en hij was nog het meest verbaasd over zichzelf. Hij had zich immers ingesteld op een leven van voorzichtig zijn. Hij was altijd op zijn hoede en vond dat hij geen recht had om gelukkig te zijn.

Maar er kwam iets heel anders voor in de plaats: wanneer je iets niet meer weet, is het niet gebeurd en hoef je niet op zoek te gaan naar oude banden. Wat tante verteld had over zijn ouders was misschien wel waar, maar het verhaal kon door haar vervormd zijn of verkleurd. Ze was nou eenmaal niet de vrolijkste en haar cynisme maakte veel kapot. Bij Anne hield hij ermee op om dingen te zoeken die zijn ouders gedaan hadden en woorden die ze tegen hem hadden gezegd.

Hij lag op bed maar is weer opgestaan, omdat hij liggend overspoeld werd door emoties.

Toen hij Anne vertelde wat er met zijn ouders was gebeurd, kon hij dat zonder zich te verstoppen. Zojuist moest hij het dekbed over zijn hoofd trekken van schaamte en ellende. Was hij bij Anne sterker geweest, omdat hij verliefd en jong was?

Nu loopt hij naar het keukentje, zet de kraan op koud en laat hem minutenlang lopen. Met een glas water in zijn bevende hand zakt hij in de leunstoel en neemt een slok. Wat er gebeurd is, verandert nooit en net doen alsof je niets meer weet, is niet alleen laf maar bijna misdadig. Zijn vader was in het laatste oorlogsjaar ondergedoken geweest bij een boer in Friesland. Hij had geweigerd in

Duitsland te gaan werken in een fabriek waar aan de lopende band oorlogstuig werd gemaakt. Hij had kort in het verzet gezeten.

Henk beseft nu dat er een leemte zat in tantes verhaal en dat de rest van de geschiedenis vlug was verteld.

“Hij heeft de oorlog overleefd, maar is het jaar na de beëindiging gestorven aan een hartaanval.”

Stilte, een zucht vanuit haar tenen, haar handen ineengeklemd. Haar hele wezen veranderde en werd in verdriet verpakt.

“Een halfjaar na jullie vader stierf Mia in mijn armen. Zij had griep, kreeg hoge koorts en ze heeft mij goddank nog kunnen roepen. Ik was verbijsterd en geloofde niet dat zij het had opgegeven, want ze was altijd gezond geweest.”

Zij had het opgegeven, wilde dus niet meer leven. Als kind kende hij dat gevoel en het is voor de eerste keer dat hij het haar kwalijk neemt dat ze dit aan hem heeft doorgegeven.

Dan hoort hij dwars door de geïsoleerde ramen een harde knal op straat. Hij vraagt zich niet af wat dit wel mag zijn, omdat het op het moment komt van een verbijsterende gedachte. Het lijkt wel het startsein naar de waarheid. Hij weet opeens, en hij krimpt ineen, dat hij als peuter opgelucht was toen zijn moeder stierf. Niet gebroken van verdriet, zoals tante, of kwaad en rebels als Lucas. Er viel een enorme druk van hem af en er kwam schaamte en schuld voor in de plaats.

Zijn moeder had hem soms duizelig gemaakt door de